

İbn Kennân es-Sâlihî'nin Yevmiyye'sinde Devlet Algısı Üzerine Gözlemler

Yahya Koç

Şamlı bir alim-tarihçi olan Muhammed b. İsa b. Mahmûd b. Kennân es-Sâlihî (İbn Kennân ö. 1740), 1699-1740 seneleri arasında genel olarak Osmanlı Suriye'sinde meydana gelen hadiselerin kaydedildiği el-Ĥavâdişü'l-yevmiyye min târîhi ihdâ 'aşer ve elf ve mi'e isimli günlük-vekayinamenin yazarıdır. İbn Kennân Yevmiyye'sinde, her yıl başında Osmanlı sultanını, Şam valisini, kadısını ve müftüsünü zikretmekle, sancak merkezinde yaşamakta olduğu Şam eyaletini, Osmanlı siyasi coğrafyası içinde konumlandırır. Böylece Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi iktidarını benimsemiş olduğunu gösterir. Onun bu yaklaşımının arka planında İslam tarihi boyunca şekillenmiş olan iktidar ve devlet algısının etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlayışa göre siyasi ve askeri anlamda aktif olmamakla birlikte şer'î otoriteler olarak kabul edilen alimlerin, örfi otoriteler olarak görülen sultan ve hükümetin icraatlarını, toplum adaletsiz yönetildiği zamanlarda eleştirme ve onları doğruya yöneltme hakkına sahip oldukları kabul edilir. Yevmiyye'nin metninde, Osmanlı hükümetinin merkezde verilen kararlarla girdiği savaşlar, kazandığı zaferler veya alınan mağlubiyetler değerlendirilirken söz konusu devlet algısına göre hareket edildiği anlaşılmaktadır. Aynı anlayışın, örfi hakimler arasında saydığı Şam valilerinin faaliyetlerini yorumlarken de İbn Kennân'ı etkilediği söylenebilir. Valilerin; ahaliye karşı tavır ve davranışlarını, hac kafilesinin sağ salim Hicaz'a varıp dönmesinde gösterdikleri başarı veya başarısızlıklarını ya da Şam'ın yeniçerileriyle mücadelelerini değerlendirirken İbn Kennân, bu ahlaki tarafı göz önünde bulundurup yanlış gördüğü noktaları eleştirmekten çekinmemiştir. Dolayısıyla, İbn Kennân'ın, Yevmiyye'de yer alan, merkezi hükümet ve Şam valilerinin icraatlarıyla ilgili değerlendirmelerinden yola çıkarak İslam tarihi boyunca şekillenmiş, ahlaki ve hukuki kriterlere göre misyonu temellendirilen bir devlet algısına sahip olduğu söylenebilir.